

EDITORIÁL

Všechny texty tohoto čísla *Sešitu pro umění, teorii a příbuzné zóny* nějakým způsobem ohledávají infrastruktury. Ty jsou v poslední době frekventovaným pojmem už zdaleka nejen v technických oborech, kde je termín doma. Pomáhá totiž pochopit a sledovat závislost lidského jednání na různých systémech, zdrojích a surovinách, stejně jako na distribuci moci s nimi spojené. Jak samotné slovo napovídá, infrastruktury strukturují náš svět a jakoby za našimi zády či pod našima nohama nás zapojují do v posledku globálních sítí. Tím ovlivňují naši imaginaci, současně však – jak ukazuje Lukáš Likavčan ve své knize *Introduction to Comparative Planetology* (Úvod do komparativní planetologie)¹ – infrastruktury coby základ geopolitiky na globální úrovni jsou utvářeny našimi představami o planetě i vztahu a pozici živých a neživých bytostí.

Narážíme tu na aspekty, jejichž kritickým rozbořením se zabývají myslitelky a myslitelé už víc než padesát let. Jedním z důvodů obnověného zájmu o promyšlení starších otázek po distribuci moci, respektive možnostech změny tohoto strukturálního nastavení, je problém ryze současný, s trochou optimismu možná lze říci problém blízké budoucnosti. Jsou to rýsuující se kontury ekologicko-klimatické katastrofy, spolu s nárůstem autoritářských tendencí u politických reprezentantů napříč mnoha státy světa, co vzbuzuje obavy progresivních intelektuálů a intelektuálů z fatálních strukturálních dopadů na společnost. Jsou to určité infrastruktury, co umožňuje migrantům překračovat hranice

našich států, a jsou to zase jiné infrastruktury, co je využíváno v mobilizaci proti jejich údajné invazi; jsou to infrastruktury globalizace, co napomáhá šíření nových virů do našich těl, a jsou to naše těla, co je z hlediska virů integrální součástí jejich „dopravní“ infrastruktury. Jsme prostředím pro život stejně jako životem v prostředí, a změny v životním prostředí tak nejsou jen změnami kolem nás, ale i skrze nás a v nás. Není divu, že v době, kdy tyto změny – ať už chtěné, či naopak nevíтанé a nežádoucí (což mohou být dvě strany téže mince) – nabírají na intenzitě, je naše myšlení provokováno k prozkoumání, popsání a hodnocení jak současných infrastruktur, tak těch, které fungovaly v minulosti.

Příkladem takto vyprovokovaného myšlení jsou také texty shromážděné v předkládaném čísle *Sešitu*. A není náhodou, že zájem badatelek a badatelů se upíná především k poválečné době. Šedesátá léta zejména byla zlatým věkem promýšlení možných budoucností, sedmdesátá a osmdesátá potom dobou vyrovnávání se s frustrací ze složitosti až ne-možnosti jejich naplnění, ale i dobou spojenou s hledáním alternativních cest. Zkoušíme se ptát, jak jsme se dostali až sem, do bodu, kdy pokračování v *business as usual* už není dlouhodobě udržitelné, a odpovědi nalézáme právě v době, která žila post-strukturálním a otázkami distribuce moci. Jazyk je totiž stejně tak infrastrukturou (geo)politiky, jako je jí pošta nebo cenzurní soustava, infrastrukturami jsou též legislativní nařízení ohledně stavebnictví ve vzdálené Indii, stejně jako v předrevolučním Československu: ovlivňují zásadním způsobem nejen životy lidí, ale i dalších bytostí. Nastavování měřítek vědeckosti je, jak ukázal Bruno Latour, stejně politickým (či ideologicky podmíněným) aktem jako všechny výše zmíněné infrastrukturální mechanismy. To se vztahuje jak na teorii utváření vnitřních prostorů při navrhování staveb, tak i na formulování kánonu architektonického myšlení.

Ačkoliv Lukáš Likavčan ve vzpomínané knize přemýšlí spíše o filozoficko-ekologických otázkách, které nás nejvíce znepokojují v přítomnosti – například když se ptá, pro jakou Zemi tvoříme? (For what Earth do we design?), anebo jaká

geopolitika ovlivňuje naši představu světa? (What geopolitical tendencies does our imagination of Earth endorse?)² – můžeme je vztáhnout i k předkládaným studiím v tomto *Sešitu*. Přenesme se nyní do historie a teorie umění, architektury a designu, ale pokusme se číst dotyčné studie prizmatem otázek, které klademe v současnosti.

Spolu s Janem Wollnerem se tak můžeme ptát, jak se lze orientovat ve spleťtých vztazích neoficiálních uměleckých společenství, jak stopovat vliv jednotlivců, kteří po sobě kromě několika efemérních děl zanechali hlavně korespondenci? V recenzi knihy Klary Kemp-Welch se Wollner zamýšlí nad tím, kam britskou badatelku zavedla inspirace Latourovou metodou aktérů-sítí při sledování vztahů mezi umělci napříč střední a východní Evropou v šedesátých až osmdesátých letech minulého století.

Johana Lomová se věnuje otázce, kolik toho vlastně cenzurní úřad zachytil ve výtvarných časopisech šedesátých let. Podrobně probírá jednak způsoby kontroly a důsledky, ke kterým různě nastavená pravidla v praxi vedla, jednak konkrétní případy zastavených anebo pozměněných textů.

Michaela Janečková se podrobně věnuje konceptu energetismu v architektuře, který ve své knize *Socialistické budování* rozvíjel architekt Karel Janů. Jeho představa, že veškeré stavění a všechny lidské aktivity, materiálně i mentálně založené, je možné převést na jednotky energie, může sice působit excentricky, ale současně může být inspirativní ve vztahu k dnešní potřebě alternativy vůči diktátu neustálého růstu.

Reálné stavebnictví a urbanismus se však ve druhé polovině minulého století vyvíjely jinak. Jak ukazuje Karolina Jirkalová, dokonce ani velmi realisticky nastavené legislativní Usnesení 333, které určovalo pravidla pro výstavbu v pozdním československém socialismu, nakonec nevedlo k zamýšleným, mj. také environmentálně příznivějším výsledkům.

O důsledcích až globálního charakteru, které může mít rozhodnutí politické reprezentace postavit přehradu anebo jiné užitelné prvky infrastruktury, píše Klára Peloušková. Poukazuje

na ekologické důsledky designování světa a zejména na paradox, že návrhy jednoho člověka sice nemohou přestavět svět podle jeho představ, ale i tak jej mohou učinit zásadně horším pro mnoho dalších lidských i nelidských bytostí.

V pořadí posledním ze zařazených textů je recenze antologie *Euroamerické architektonické myšlení 1936–2011*, kterou editorsky připravili Milena Sršňová, Rostislav Švácha a Jana Tichá. I zde se pak ptáme spolu s Marianem Zervanem po tom, jaké myšlení a jaká představa o světě architektury vedla editorský tým k výběru právě těchto textů (a úryvků). Nekončí přitom u bezbřehého relativismu, že totiž každý má jiná – svá vlastní – kritéria: naopak Zervan se snaží argumentovat právě s ohledem na to, že knihy jako tato budou zřejmě formovat myšlení minimálně jedné generace studentů.

Vtip celého osmadvacátého čísla *Sešitu pro umění, teorii a příbuzné zóny* spočívá v tom, že vše výše zmíněné bychom sice říci *mohli*, ale přesto se o tematické číslo nejedná. Vzniklo jako soubor článků, které v dané době přišly do redakce v odpověď na open call z loňského roku, a zároveň prošly anonymním recenzním řízením (tzv. double blind peer-review), jež doplnily dvě recenze reagující na nedávno vydané knihy. O to zajímavější však tato souhra je a stojí za to se při čtení zamýšlet nad tím, co tvaruje naše myšlení a výběr témat, kterým se odborně věnujeme.

Anežka Bartlová

Martin Škabiha